

Az önkifejezés tipográfiai eszközei az interneten

Gucsza Magdolna

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/a
(magdolna.gucsza at hotmail dot com)*

Összefoglaló

Napjainkra a legkézenfekvőbb, bárki számára elérhető nyilvános fórum az internet lett. Egyszerre festővászon, napló, virtuális könyvtár, kommunikációs csatorna – persze tény, hogy számos funkcióját változékony színvonalon tölti be, ám tény, hogy néhány internetes tartalom más, tradicionálisabb közegben, például a nyomtatott sajtóban is képes megállni a helyét. Dolgozatomban az öndefiníció tipográfiai eszközeire fókuszálok majd, azt vizsgálom, hogy a forma miként egészíti ki a tartalmat a különböző internetes közegekben (my space, blogok). Megpróbálom végigkövetni azon internetes tartalmak tipográfiai specialitásainak változásait, amelyek a nyomtatott sajtóban, könyvformában is megjelentek.

Kulcsszavak: internet-specifikus tipográfia, önkifejezés, myspace, Spiegelmann Laura, Előszezion

Abstract

The multifunctional vehicle of self-expression is actually the Internet which is a canvas of the modern painter, a diary, a virtual library and a channel of communication in the same time. Obviously its standards are variable but in spite of this fact some of its production can come through in a different, more traditional vehicle. In my essay I would like to observe the typographical specialities of the objects of the self-definition on the Internet (especially on myspace and blogs) and excavate their modification in the pressed variation of them.

Keywords: internet-specific typography, self-expression, myspace, Spiegelmann Laura, Előszezion

Bevezetés

Ha a modern ember – sőt, egyáltalán a homo sapiens- legalapvetőbb igényei kerülnek szóba, a táplálék és a biztos menedék mellett nem szabad megfeledezünk egy olyan közeg szükségességéről sem, ahol az alany folyamatos visszaigazolás reményében feltárhatja érzelmeit, gondolatait.

Napjainkra a legkézenfekvőbb, bárki számára elérhető nyilvános fórummá az internet nőtte ki magát. Egyszerre festővászon, napló, virtuális könyvtár, kommunikációs csatorna – persze tény, hogy számos funkcióját változékony színvonalon tölti be.

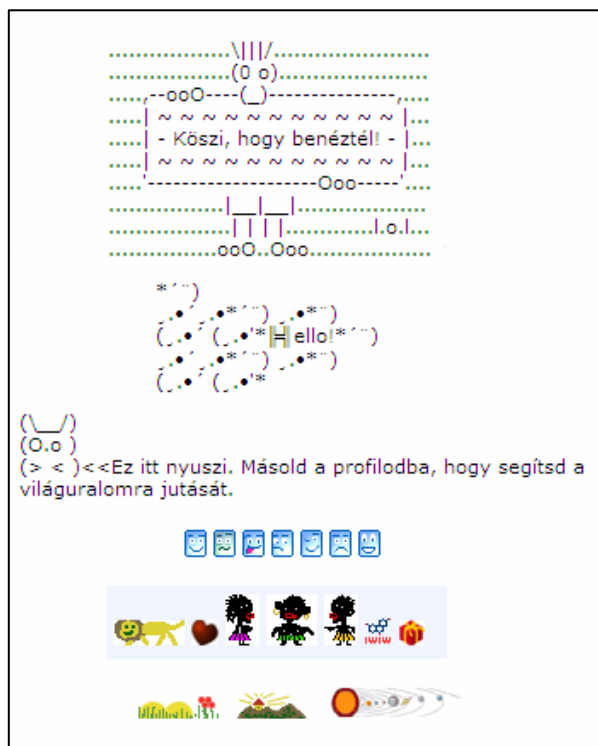
Dolgozatom célja alapvetően nem az internetes tartalmak minőségi megítélése – bár néhány olyan önkifejezéssel kapcsolatos jelenség utóéletét is megpróbálom végigkövetni, amely más közegben is életképesnek bizonyult, különös tekintettel arra, hogy a kezdeti, világhálóra terezett formáját mennyiben sikerült megőriznie. Sokkal inkább az öndefiníció tipográfiai eszközeire fókuszálok majd, azt vizsgálom, hogy a forma miként egészíti ki a tartalmat a különböző internetes közegekben.

Ki is vagy te pontosan?

Nos, ezt bárkinek elmondhatod. Számítalan közösségi portál áll rendelkezésedre: a különféle blogokban személyes vallomásokat tehetsz, az iWiW.hu, a mySpace.com, a hotdog.hu interaktív közege pedig az önkifejezésen túl segít a kapcsolatteremtésben is..

Az iWiW

Tipográfiai szempontból ez a közösségi portál a legérdekeltebb. Meghatározott méretű, egyszerű sans-serif betűkkel kell kitölteni a világos, szolid, szellős mezőket. Ám a szemfüles felhasználók megtalálták a módját, hogyan tűnjenek minél eredetibbnek. A különböző, szimpla karakterekből készült képek (1.kép) sokkal népszerűbbek, mint az iWiW saját tervezésű smile-jai (1.kép). S ha szerelmét a „hivatalos smile-val” is fejezi ki a user, érdeklődésedet egy saját készítésű karakterképpel köszöni meg. Humorát pedig a világalomra törő nyuszi fémjelzi.

1. ábra Smile-k és karakterképek az iWiWen (Forrás: iWiW)

A myspace

A myspace viszont a korlátlan kreativitás világa. Hogy Microsoft szabványú betűtípust, betűformát és méretet varázsolhat a képernyőre a felhasználó, annak csak kreativitása és szépérzéke szabhat határt. Az élmény kiegészíti a saját space-hez tetszőlegesen hozzárendelhető zene, a végtelen számú beszűrhető kép.

2. ábra Myspaces „személyi igazolvány” (Forrás: Barbi space-e)

Barbic myspace oldalán az első benyomást a fekete háttér és Pink Oh my God című, meglehetősen füledt dala gyakorolja ránk. Ha tüzetesen áttekintjük az oldalt, kiderül, hogy a 18 éves felhasználó a szolid elegancia híve, az egységes sötét háttér és a fehér, sanserif, egyszerű Microsoft szabványnak megfelelő betűk kontrasztja egy kifinomult ízlésű fiatal kézjegyét viseli.

Az oldalom megjelenő egyéb szöveges részek is visszafogottak, a legnagyobb feltűnést egy 15 képkockás animáció kelti (3.kép), amelyen egyszerű sanserif, fehér színű, félkövér, 16-os betűmérettel íródott angol szavak váltják egymást (cheating, loving, fighting, fucking, drinking, talking, losing, loughing, crying, dreaming, riding, drinking, breathing, winning, kissing). A megoldás nagyon hatásos és tipográfiaailag is figyelemre méltó, hiszen az egyforma külalakú szavak az egységességet, egységességet képviselik, ám az egyszerű animáció teljesen új jelentésréteggel ruházza fel őket, egy olyan dinamikus, teljes élet metaforái lesznek, amit Barbic –bevallása szerint– él, mi pedig joggal irigyelhetjük tőle.

3. ábra Barbic animációjának egy képkockája (Forrás: Barbi myspace-e)

A myspacen ritkának számít az olyan egyszerű, egységes profil, mint Barbicé, ha igazi látványorgiára vágyunk, nem kell sokáig keresgelnünk. Ezzel a sokszínűséggel eldicsekedhet azonban a hotdog.hu is.

A hotdog.hu

Ez a portál számos szolgáltatást nyújt az arra tévedőknek: fájlokat oszthat meg a felhasználó, klubokba léphet be, kérdőíveket tölthet ki- és természetesen személyes profilján megmutathatja a világnak, ki is ő valójában.

Ennek eredményeképp a legfeltűnőbb tipográfiával jelenítik meg a legextrémebb, legsokkolóbb tartalmakat, „legcoolabb” bemutatkozásokat (4.ábra).

A bájos rózsaszín háttér halványkék betűi (és az elektronikus üdvözlőzene), a cipőket, cukorkákat, macikat ábrázoló képek egész más szubkultúrához tartozó tulajdonosról vallanak, mint a sötét háttér porcelánbőrű, fekete hajú, démoni asszonya mellett feltűnő méretes, „vértől csöpögő” betűk.

A hotdogon felbukkanó tipográfia tétje gyakran nem pusztán önvallomás, hanem egy szubkultúra melletti elköteleződés. Szinte látjuk lelki szemeink előtt a fekete csipkeruhában, pentagrammal a nyakában koncertre siető goth lady-t és a tökéletesen sminkelt, discoba tartó, miniszoknyás lányt.

Ez a tendencia pontosan nyomon követhető, ha rákattintunk a userek barátainak profiljára is.

A blogok- Morgané

A számtalan blogszolgáltató közül a naplom.com-ról válaszottam két különböző karakterű felhasználót, hogy görcső alá vegyem naplóírási szokásaikat.

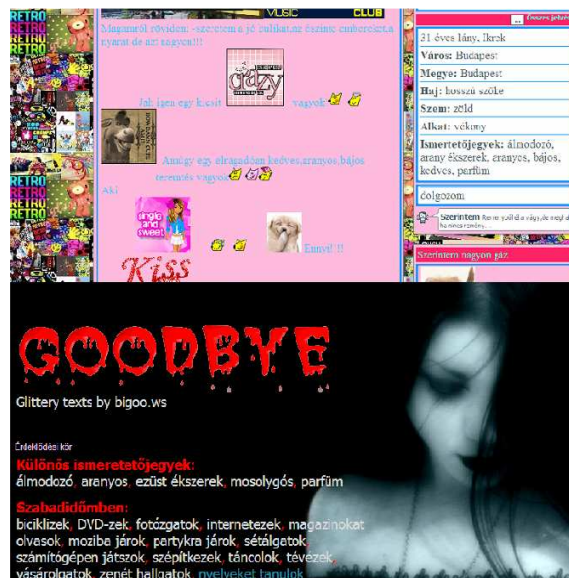
Morgan, akinek első bejegyzése 2006. szeptember 10.-re datálható, blogját gyakran frissíti, átlagosan havonta 25-30 bejegyzést hoz létre, blogja a vizsgált időszak végére 681 feljegyzést tartalmazott. Kihasználja a naplom.com által nyújtott összes szolgáltatás: szívesen szűr be képeket és linkeket, és annak ellenére, hogy a betűtípust és a betűsúlyt viszonylag ritkán változtatja, szövegeinek betűmérete nagyjából 8-16 képpontig terjed, kiemeléshez, hangsúlyozáshoz kurzív és félkövér karaktereket használ. A betűméret meglepően expresszív, kitűnően jellemzi Morgan hangulatát, ha rossz kedve van, vagy éppen kudarc érte, netán megcsappant az önbizalma, egész kis karaktereket használ, illetve a 8-10-es mérethez folyamodik akkor is, amikor mintegy „titkokat súg meg” olvasójának. A nagyobb betűkkel magabiztos kijelentéseket tesz, az óriási betű mintegy öngazolás.

Képhasználata is nagyon karakteres: az első négy hónap bejegyzésének képei érzékletes lenyomatot adnak Morgan érdeklődési köréről, karakteréről, öndefiníciójáról. 73 képet szűrt be ebben az időszakban a naplóba, ebből 27 erotikus jellegű, 3 kép ábrázol élvezeti szereket (alkohol, cigaretta), 2 pedig gitárt/gitárost. A többi ábra némelyikén ismert nőket fedezhetünk fel, többnyire nőideálokat, velük, vagy egyes tulajdonságaikkal Morgan- a későbbiekben nyíltan, szövegesen megindokolva is- azonosul. Felfedezhetjük Audrey Hepburnt, Sharon Stone-t, Scarlett Johanssont, és Angelina Jolie-t. Az említett hölgyek közül egyedül Audrey Hepburn bír kislányos bájjal, a többiek mind a végzett asszonyai, karakteres, óriási szexuális kisugárzással bíró femme fatalek. Nyilvánvaló tehát, hogy Morgan vagy érzéki nő, vagy az szeretne lenni- a későbbiekben, amikor feltöltte magáról egy képet, egyértelművé válik, hogy Morgan-nek minden adottsága megvan arra, hogy legalábbis szűk környezetében „szexszimbólum” legyen, hiszen valóban feltűnően hasonlít Scarlett Johanssonra, amit többször is megemlíti a bejegyzéseiben.

Hogy a blogok valóban sokat árulhatnak el a figyelmes olvasónak a szerző személyiségéről és annak változásairól, éréséről is, nyilvánvalóvá lesz, ha átfutjuk Morgan legutóbbi 63 bejegyzését az elmúlt 3 hónapból (2008 szeptember-október-november). Csupán 8 erotikus jellegű képet találunk, továbbra is 3 képen szerepelnek delíriumot okozó szerek (alkohol, drog, cigaretta), és egyetlen gitárost sem fedezünk fel.

A fotókon megjelenő nőideálok aránya némi változást mutat: Angelina Jolie és Scarlett Johansson továbbra is visszatérő vendég (valószínűleg az egyértelmű fizikai hasonlóság miatt is), mellettük megjelenik egyszer-egyszer a szintén érzéki Marilyn Monroe és Mucha egyik kifinomult, eleganciájában is buja nőalakja. A szolidabb szépség, a visszafogottabb erotika jelének tekinthetjük a képzőművészeti alkotást. A képek továbbra is általában közepes méretűek, jó minőségűek, nagy felbontásúak.

A bejegyzések is inkább a lelki folyamatokat bontják ki, letisztult, egységes betűmérettel, kiemelés nélkül dolgozik a szerző. Érzékelhetően inkább lelkiéletebe próbálja bevonni az olvasót, minthogy sokkoló képekkel ijessze el. Egy kiegyensúlyozottabb, érett személyiséget tükröz az egyszerű tipográfia, az egyre bensőségesebb tartalom.

4. ábra Profilok a hotdog.hu-ról (Forrás: www.hotdog.hu)

A blogok- Flakié

Flaki blogja sokkal visszafogottabb, jobban hasonlít a hagyományos, párna alá rejtendő, lakattal lezárt naplóra. Általában élménybeszámolókkal találkozhatunk az ő (vizsgált időszakig) 38 bejegyzésében, amelyek 2007. augusztus 8.-tól fokozatosan, havi 4-5 frissítéssel kerültek fel a site-

ra. Tipográfiája is szolidabb, mint Morgané, a betűméretet csak ritkán változtatja, a Microsoft szabvány Times New Roman betűtípusával dolgozik, ez tükrözi a szerző személyesebb céljait: míg Morgan láthatóan élvezi a hol felháborodott, hol kíváncsiskodó kommenteket, gyakran üzen is az olvasóknak, közvetlenül „kiszól” a naplóból, Flaki sokkal inkább a barátainak, személyes ismerőseinek szánja bejegyzéseit.

A blogok olvasottságán is meglátszik mind a naplóírási stratégia, mind a figyelemfelkeltő/szolidabb tipográfia és téma, hiszen Morgan olvasottsága jóval nagyobb, a népszerűségi toplista 10. helyét tudhatja magáénak, Flaki ilyen eredményekkel nem büszkélkedhet, látogatottsága átlagos. Két eltérő, izgalmas személyiség világába nyerhetünk bepillantást blogjaik által: Morgan impulzívabb, extrovertáltabb, szomjazza a figyelmet és a népszerűséget, míg Flaki introvertált, zárkózottabb jelenség.

Ám egy döntésük mégis hasonló. A naplom.com-on két háttér közül lehet választani: egy impulzív borvörös és egy dinamikus, vidám élénkzöld árnyalat áll a felhasználók rendelkezésére. Flaki és Morgan is a borvörös mellett tette le voksát, ahogy a felhasználók 80%-a. A vörös háttér természetesen befolyással bír a betűszín kiválasztására is.

Blogból kötetbe vagy folyóiratba

A dolgozat elején említést tettem arról, hogy bizonyos internetes tartalmak életképesnek bizonyulhatnak más közegben is. Jogosan merül fel a kérdés, hogy miért, s leginkább hogy mért pont rájuk esik a választás? Az Előszó versblogot és Spiegelmann Laura internetes naplóját veszem górcső alá az elkövetkezőkben, és figyelemmel kísérem az eredeti, internet-specifikus tipográfia elemeinek esetleges megváltozását a nyomtatott sajtó közegében.

Az Előszó

Az Előszó versblog alkotói Haraszi Ágnes, Horváth László Imre, Ijjas Tamás, Koncz Tamás, Lakatos István, Pion István, Simon Márton, Soós Gábor, Székely Szabolcs, Szöcs Petra, Tolvaj Zoltán és Toroczky András rendszeresen publikálnak különböző folyóiratokban. Írásaikat emellett versblogjukra, a dokk.hu-ra és esetenként saját blogjukra is felteszik.

Kérdés, hogy az Előszó blog szerepe másodlagossá válik-e, tudván azt, hogy az irodalmi alkotások hagyományos közege a nyomtatott kiadvány (folyóirat, kötet). Az internet, ahová bárki feltölthet bármit, válhat-e vajon primer, értékes közzegé, vagy semmiképp nem befolyásolhatja az irodalmi (és bármilyen más) kanonizációt, be kell érnie a reklámhordozó szerepével?

Valószínűsíthetjük, hogy az utóbbi feltevés a helytálló.

Tekintve, hogy az irodalmi jellegű szövegeknek a tartalom az elsődleges értékük (kivéve természetesen a képverseket, de még nem bukkantak fel a műfaj olyan modern példányai, amelyek a betűtípusok és betűszínek variálásán alapulnak, így dolgozatomban szempontjából nem relevánsak), az interneten megjelenő versek tipográfiája is egyszerű, letisztult. Az Előszózonon 8-12 képpontos, sanserif Arial vagy Times New Roman betűtípust használnak a szerzők és a kommentelők, a kiemelések félkövér vagy dőlt betűsek, halványkékkel jelölik az új bejegyzések dátumát és azt, hogy hány hozzászólás érkezett az adott íráshoz.

Amint az egyébként is egyszerűen megformált szöveg megjelenik nyomtatásban, alkalmazkodik az adott sajtótermék stílusához. Például Pion István Hab alól című szonettje, melyet Kiss Judit rímeire ajánl, a dokk.hu-n (<http://www.dokk.hu/versek/olvas.php?id=15849>) a dokk jellegzetes tipográfiájával jelenik meg, a Mozgó Világ 2007/10-es számában pedig átveszi a folyóirat tipográfiájának jellemzőit.

Simon Márton Objektív című verse megjelent az Előszózonon 2008. április 18-án (http://eloszezon.freeblog.hu/archives/2008/04/18/Most_akkor_megint_ketto/#comments), majd a Jelenkor 2008/11-es számában. Az Előszó 12-es sanserif Times New Roman betűtípusa alkalmazkodott a Jelenkor tipográfiájához.

Levonhatjuk hát a következtetést: a képverseken kívül egyetlen versnek sem meghatározó tulajdonsága a tipográfiája, így könnyedén alkalmazkodik, „vált köpönyeget” minden irodalmi jellegű írás a nyomtatott sajtóban való megjelenéskor. Ezen alkotások számára nem fontos a feltűnő, extrém „külső” inkább a hagyományos, szépirodalmi kiadványokra jellemző tipográfia ruháját öltik fel, amit később könnyedén lecserélhetnek anélkül, hogy veszítenének értékükből.

Spiegelmann Laura blogja és a konklúzió

Speigelmann Laura blogjának (<http://lauramanga.blog.hu/>) első bejegyzése 2007. július 12-én született meg. A napló egyszerű 8-16 képpontos sanserif Microsoft szabvány betűtípusokkal íródott (3. ábra). Fekete, kék, vörös és rózsaszín betűszínek fordulnak elő a blogon, általában kurzív kiemelésekkel. Feltűnő még az irodalmi hatáskeltés eszköze, a bejegyzések egymondatossága: a szöveget csak vesszők tagolják, mondatot lezáró írásjelek nem.

Bár a napló megformáltsága sem bonyolult, a Magvetőnél napvilágott látott könyv (4. ábra) még klasszikusabb, egyszerűbb tipográfiájú, a

betűszínek eltűnnek, a betűméret 12 pontosra egységesül. A kurzív kiemelések megmaradnak.

2008.08.30. 10:39 SPIEGELMANN LAURA

A friss nyomdafesték szaga

Ismerik azt az enyhe, ám mégis euforikus színezetű bódulatot, melyet a friss kiadványok festékszaga idéz elő?

Miközben egyre többen Garaczi Lászlóval gondolják azonosíthatónak szerény személyemet, természetesen tévesen, körülbelül három héttel ezelőtt a Holmi szerkesztőjétől kaptam egy pdf fájlt, korrektúra gyanánt – az azóta már megjelent augusztusi számban három részlet olvasható az *Édeskevésből*: *Antifóna, Séta, Műveljük kertünket*.

Úgy két hete pedig megkaptam a Műt szerkesztőjének körlevelét, melyben az új lapszám megjelenéséről értesített, itt is megtalálható néhány újabb részlet a regényből, e részletek a folyóirat honlapjára is felkerültek (*Astronauta Naiva, A Fekete-barlang, Kórházi jegyzeteimből, Néha úgy* – ez utóbbi egyébként a regény zárófejezete).

Mivel még egyikből sem érkezett tiszteletpéldány, tegnapelőtt megvásároltam mindkét lapot, és nyilvánvalóan nem csak a friss nyomdafesték szagától bódultam meg kissé.

És hogy teljes legyen a kép, még a könyv megjelenése előtt várható néhány részlet az *Árgusban*, az *Álföldben* és a *Puskin utcában* – most pedig ideteszem még a készülő könyv borítóját, nekem nagyon tetszik.

5. ábra Egy bejegyzés a lauramanga.blog.hu-ról

Látható tehát, hogy a blog tipográfiai világa tovább tisztul, az internet-specifikus tipográfia eszközei nem jelennek meg a nyomtatott kiadványban. Tény, hogy az irodalmi értéket célzó szövegek tipográfiája talán a nyomtatott „szaksajtó” hagyományának, elvárásainak köszönhetően egyszerűbb, s az is nyilvánvalóvá válik, hogy változatos internetes tipográfia nem képviselhet olyan értéket, amelyet a nyomtatott médiumok magukénak éreznek.

Csakúgy, mint az irodalmi alkotások, a különböző tudományos szakszövegek sem törekednek speciális, dekoratív tipográfia kifejlesztésére, hiszen nem is érdekük, mivel a szerzők főként a tartalomra fókuszálnak. Ha ez a tendencia nem változik, akkor elmondhatjuk, hogy az internet sajátos formanyelve önállóan, elszigetelten formálódik továbbra is.

Az egyetlen érintkezési pont a magánjellegű, csak személyes célra készült blogok, a mspace és az egyéb önkifejezés-kapcsolatfelvételt szolgáló portálok színes, extrém tipográfiája és nyomtatott szövegek tipográfiája között –bármennyire is bizarr- a bulvársajtó közegében jön létre. A bulvársajtó és az önkifejezés internetes produktumai közötti tipográfiai hasonlóságot a figyelemfelkeltés vágya generálja, ám nem szabad szem elől téveszteni, hogy a felhasználók indítéka nem a profit, hanem az az alapvető emberi ösztön, hogy kifejezhessék érzelmeiket,

visszajeléseket kapjanak gondolataikról, így a két terület tipográfiai megfelelései nem feltétlenül vannak maguk után tartalmi/értékbeli azonosságokat.

6. ábra Spiegelmann Laura Édeskevés, Magvető (2008)

Hivatkozások

- Barbic space-e <http://www.barbic11.myspace.com>
<http://www.iWiW.hu>
<http://www.hotdog.hu>
Morgan naplója <http://www.morgan.naplom.com>, utolsó figyelembe vett frissítés: 2008. 11. 19.
Flaki naplója <http://www.flaki.naplom.com>, utolsó figyelembe vett frissítés: 2008.11. 10.
Pion István Hab alól in *Mozgó Világ* 2007/10 39.old.
<http://www.dokk.hu/versek/olvas.php?id=15849>,
<http://www.mozgovilag.hu/2007/10/06vers2.htm>
Simon Márton Objektív in *Jelenkor* 2008/11
http://eloszezon.freeblog.hu/archives/2008/04/18/Most_akkor_megint_ketto/#comments
Spiegelmann Laura blogja
<http://www.lauramanga.blog.hu>
Spiegelmann Laura Édeskevés Magvető Budapest 2008

